IL-BUMUNQAR AĦMAR TAL-PALM

Problema kbira li dan l-aħħar qegħda tissemma ħafna fuq il-palm, hija propju dik tar- ***Red Palm Weevil***, bil-Malti Bumunqar Aħmar tal-Palm. Din il-ħanfusa tagħmel ħsara kbira fuq il-palm għax l-istadji larvali jgħawwru u jieklu miz-zokk prinċipali u jikkawżaw il-mewt tal-palma. Xi kultant jista' jkun hemm aktar minn 80 dudu fiz-zokk tal-palma infettata.

Morfoloġija

Il-Bumunqar Aħmar tal-Palm huwa magħruf bl-isem xjentifiku ta' *Rhynchophorus ferrugineus*. Bl-ingliz huwa magħruf bħala '*Red Palm Weevil*', u jappartjeni fl-Ordni tal-Ħanfus, mal-grupp tal-bumunqari.

Din il-ħanfusa hija pjuttost kbira fid-daqs, bejn 2 u 5 ċentimetri tul. Il-munqar prominenti kemmxejn imgħawweġ, il-kulur ħamrani lewn is-sadid u t-tikek suwed huma karatteristiċi ta' dan l-insett. Il-ġwienaħ ta' dan l-insett huma b'saħħithom, għaldaqstant kapaċi jtir distanzi konsiderevoli.

Ċiklu Bijoloġiku u Ħsara Kkawżata

Il-ħsara li ssir lis-siġar tal-palm hija kkawżata primarjament mill-*larva*. Dawn il-*larvae* jagħmlu ħsarat kbar; anke *larva* waħda kapaċi tagħmel ħsara konsiderevoli, u anke saħansitra jikkawża l-mewt tal-palma.

Il-Bumunqar Aħmar tal-Palm adult (mara) tbid madwar 200 bajda mal-bażi ta' weraq li jkun għadu żgħir, jew ġo feriti preżenti fiz-zokk. Dawn il-bajd jieħdu madwar tlett ijiem biex ifaqqsu, u l-perjodu tal-*larva* jieħu madwar xahrejn, filwaqt li l-perjodu tal-pupa idum tliet ġimgħat. Dawn il-figuri jistgħu jvarjaw skond il-klima tal-pajjiż.

Il-ħsara li jagħmel il-Bumunqar Aħmar tal-Palm fuq il-werqa.

Il-larva tal-Bumunqar Aħmar tal-Palm

Il-*larvae* jieklu billi jħaffru l-palma minn ġewwa, fejn jagħmlu ħafna ħsara. Huwa diffiċli biex tinduna minn kmieni li l-palma hija nfestata bil-Bumunqar Aħmar tal-Palm, għax il-*larva* jibda ċ-ċiklu tiegħu ġewwa l-palma, u normalment ma jitlax fil-wiċċ tas-siġra. Għaldaqstant, l-*larvae* ma jidhrux, u lanqas is-sintomi tal-ħsara li tkun qegħda ssir. Ħafna drabi, meta wieħed jibda jara l-ewwel sintomi, ikun tard wisq għax diġa' tkun saret wisq ħsara. Qed isiru studji fuq kif wieħed jista' jagħmel użu mill-ħsejjes tal-*larvae* li jinstemgħu minn ġoz-zokk tal-palma b'apparat speċjali biex jinduna minn kmieni jekk hemmx id-dudu preżenti.

Meta l-infestazzjoni tkun avvanzata, wieħed jista' jilmaħ likwidu magħqud ta' lewn kannella mal-palma, u anke frak u biċċiet ta' fibri ħerġin minn ġo toqob żgħar li jkunu tħaffru minn dan l-insett. It-taħsir fil-palma jikkawża wkoll riħa karatteristika. Barra minn hekk, il-weraq tal-palma jibdew jisfaru u jitbielu, u xi weraq ċentrali jinqalgħu faċilment minħabba t-taħsir fuq ġewwa.

Distribuzzjoni Ġeografika

Il-Bumunqar Aħmar tal-Palm oriġina fl-Asja tropikali. Peress li dan l-insett kapaċi jadatta ruħu tajjeb ħafna għal klimi differenti, malajr xtered fl-Afrika u fl-Ewropa, u laħaq ir-reġjun Mediterran fit-tmeninijiet. Instab fi Spanja fl-1994, f'Iżrajel u l-Ġordan fl-1998/99, u fi Franza, l-Italja, fil-Mallorca, fil-Greċja u f'Ċipru fl-2006. Fis- sena 2007, dan l-insett instab ukoll ġewwa Malta.

Il-kawża prinċipali ta' din ir-rata għolja ta' firxa tal-Bumunqar Aħmar tal-Palm hija t-trasportazzjoni ta' siġar tal-palm minn postijiet infestati b'dan l-insett.

Kontroll

Il-Bumunqar Aħmar tal-Palm fil-preżent huwa meqjus bħala l-iktar insett li qiegħed jagħmel ħsara fis-siġar tal-palm madwar id-dinja. Fir-reġjun tal-Mediterran, iż-żewġ speċi ta' palm ikkonċernati huma: *Phoenix dactylifera* u *P. canariensis* (din ta' l-aħħar hija l-aktar attakkata minn dan l-insett), imma dan l-insett jista' jattakka speċi ta' palm ornamentali oħra. Għaldaqstant, ittieħdu miżuri biex tiġi kkontrollata l-firxa allarmanti ta' dan l-insett.

Qed jiġu użati diversi metodi biex jiġi kkontrollat il-Bumunqar Aħmar tal-Palm. Waħda minn dawn il-metodi hija l-użu ta' nasses bil-feromoni.

Dawn il-feromoni huma sustanzi li tipproduċi l-insett mara biex tattira lejha insetti rġiel. B'hekk l-irġiel tal-Bumunqar Aħmar tal-Palm jinqabdu fin-nassa minħabba din is-sustanza.

Metodu ieħor li qiegħed jintuża biex isalvaw palm infestat huwa kontroll kimiku li jsir billi jintefà l-pestiċida ġoz-zokk tal-palma jew billi s-siġar tal-palm jiġu mibxuxin b'insettiċidi adattati.

F' ċerti pajjiżi qegħdin jiġu ppruvati metodi oħrajn bħal injezzjoni ġoz-zokk ta' nematodi li jagħmlu ħsara lil dan l-insett (dawn in-nematodi jissejħu entomopatoġeniċi). Dawn in-nematodi, la darba jkunu fis siġra, ifittxu l-insett qerriedi, iħaffru ġo fih u jerħu bacterium li jikkawża l-mewt ta' l-insett f'perjodu ta' tlett ijiem. Dan it-tip ta' kontroll huwa magħruf bħala kontroll bijoloġiku.

Għalkemm dawn il-metodi li semmejna jagħtu riżultati tajbin fil-laboratorju, m'humiex dejjem daqstant effiċjenti fil-prattika. Dan għaliex hija diffiċli ħafna biex tilħaq l-istadji kollha taċ-ċiklu ta' dan l-insett ġewwa l-palma, anke b'injezzjonijiet intensivi u ripetuti.

Importanti li siġar tal-palm infestati bil-Bumunqar Aħmar tal-Palm, jew inkella mejta, għandhom jitneħħew mill-ewwel u jinħarqu, u l-post għandu jinżamm nadif. Wieħed irid joqgħod attent ħafna biex ma jikkawżax feriti fiz-zokk tal-palma għax feriti jew toqob huma postijiet ideali fejn il-Bumunqar Aħmar tal-Palm ikun jista' jbid. Għalhekk, feriti jew toqob fil-palma għandhom jiġu mgħottija. Meta jinqataw weraq tal-palm, is-siġra tiġi mill-ewwel mibxuxa b'insettiċidi u idealment il-feriti fil-frieghi jiġu miżbuha b'żebgħa apposta. Għal aktar informazzjoni u gwida, wieħed jista' jżur il-w*ebsite* tad-Dipatiment.

Konklużjoni

Kif rajna, għadu ma jeżistix metodu effiċjenti biżżejjed biex telimina l-Bumunqar Aħmar tal-Palm mill-bidu. L-importanza ta' dan l-insett fl-Ewropa hija waħda kbira, speċjalment fir-reġjun tal-Mediterran u għaldaqstant il-pajjiżi ta' l-Unjoni Ewropeja daħlu numru ta' miżuri. Fost dawn ta' min isemmi li kull wieħed minna huwa fl-obbligu li meta jara xi palm marid u li hemm suspett ta ħsara kkaġunata minn dan l-insett, iridu jiġu infurmata mill-ewwel l-awtoritajiet Maltin. Dan jista' jsir billi iċċemplu lid-Dipartiment għas-Saħħa tal-Pjanti fuq 23397545 jew 25904312 għall-kontroll ta' dan l-insett.

Din l-informazzjoni hija korretta sa Mejju 2009

Dipartiment għas-Saħħa tal-Pjanti

Ċentru għall-Bijoteknoloġija tal-Pjanti
Triq Annibale Preca,
Lija LJA 1915

Tel: +356 2339 7100/223
Fax: +356 21414493
Freephone: 8007 2310
www.planthealth.gov.mt
www.mrra.gov.mt

DIPARTIMENT GĦAS-SAĦĦA TAL-PJANTI
MRRA

IL-BUMUNQAR AĦMAR TAL-PALM

Ministeru għar-Riżorsi u Affarijiet Rurali